

דף יח

מד. לאו הבא מכלל עשה, האם הוא בגדר 'לאו' או 'עשה'?

הוכיחו בגמרא שלא הבא מכלל עשה – עשה, ואין בה 'לאו' ומלקות.

דפים יז – יט

מה. מאימתי מותרים הביכורים לאכילת הכהן? האם הנחה וקריאה מעכבות בביכורים?

מצות הביכורים להביאם לפני ה', להניחם על גבי המזבח, להניפם (ויש אומרים שלא היתה תנופה. וי"א שהיו שתי תנופות. ע' תד"ה ומאן), ולקרוא הפרשה, ורק אז רשאים הכהנים לאכלם.

ונחלקו תנאים ואמוראים מהו הדבר המעכב את אכילתם, שבלעדיו אינם מותרים לאכילת הכהן: סתם משנתנו כדעת ר' עקיבא ור' שמעון, שהקריאה מעכבת. אבל חכמים אומרים: הנחה מעכבת ולא קריאה. (וכן לר' אליעזר בן יעקב, לפרש"י – הנחה מעכבת. אך אפשר שגם הקריאה). וכן אמרו רבי אלעזר בשם רבי הושעיא ורב ששת, שהקריאה אינה מעכבת, אלא שלא אמר רבי אלעזר רק כאשר הם ראויים לקריאה, אבל אינם ראויים [כגון שהפרישם קודם החג וחלה עליהם חובת קריאה ובתוך כך עבר החג] – קריאה מעכבת. ביכורים שמלכתחילה לא נתחייבו בקריאה [כגון של גר, שאינו יכול לומר 'לאבותנו'] – אין חסרון הקריאה מעכב אכילתם, כגון שהפרישם לאחר החג. ולדעת האומרים הנחה מעכבת – אף כאן מעכבת. לדברי רבי יהודה, אין הנחה מעכבת (לפי שלא שנה עליה הכתוב). ולדעתו משראו פני הבית מותרים לאכילת כהן.

יתכן שר' יהודה עצמו סובר שקריאה אינה מעכבת, ולשיטתו אפילו ביכורים המחויבים בקריאה, הותרו באכילה משראו פני הבית (וע' ריטב"א ואור שמח ועוד. וכן היא שיטת ר' יצחק, לפירוש החזו"א).

דף יט

מו. א. זר שאכל ביכורים – מה דינו?

- ב. מה דינם של בכור, מעשר שני וביכורים שלא בפני הבית?
- ג. מה דין אכילת מעשר שני בטומאה?
- ד. מתי והיכן ניתן לפדות מעשר שני, ומתי אין אפשרות פדיה?
- ה. האוכל מעשר שני חוץ לחומה – מה דינו?

א. זר שאכל ביכורים – דינו במיתה בידי שמים. ולדברי רב אינו במיתה אלא במלקות (סנהדרין פג). מאימתי חייב עליהם – משיראו פני הבית (רש"י: העזרה. והרמב"ם כתב: משנכנס לירושלם), אבל קודם לכן – אינו חייב.

- א. יש מי שכתב לפרש"י שלדעת האומר הנחה מעכבת [וכן הלכה], אין זר חייב עליהם אלא לאחר הנחה. [ורבי יצחק שאמר משיראו פני הבית, סובר הנחה אינה מעכבת ולא קריאה] (עפ"י חזון איש. ויש חולקים).
- ב. הוא הדין לענין חיוב מלקות לכהן האוכלם חוץ לחומה – תלוי אם ראו פני הבית אם לאו (תוס').

ג. קודם שנכנסו לירושלם, אעפ"י שאינו לוקה, אסור לאכלם משום שהצריכה תורה להניחם לפני ה' ורק אז רשאים לאכלם, והרי כאן איסור משום 'עשה'.
 וגם נראה שיש בדבר אזהרת 'לאו' דקודם קריאה והנחה מדרשת רבי שמעון [אלא שאין לוקים על כך]. ויש מי שכתב שאזהרה זו לא נאמרה אלא לאחר שנכנסו הביכורים לירושלם. וצ"ע (עפ"י חו"א לקוטים כג).

ב. בכור ומעשר וביכורים, אינם טעונים הבאת מקום אלא בפני הבית.
 לענין חלות קדושתם, הבכור קדוש מרחם אף בזמן הזה. וכן המעשר – קדוש וטעון פדיה. ואילו הביכורים שהופרשו בזה"ז – הריהם חולין (תוס' עפ"י ביכורים ב,ג). ויש מי שנסתפק שמא חלה עליהם קדושה בהפרשתם (עפ"י 'משפט כהן' בדעת הרמב"ם).
 נזרק דם הבכור על המזבח, ואח"כ חרב הבית – לדעת האומר קדושה ראשונה קדושה לעתיד לבוא – בשרו נאכל, ולמ"ד לא קדושה לעת"ל – אינו נאכל.
 כ"ה לפרש"י. ומשמע שהוא הדין מעשר, למאן דאמר קדושה לעתיד לבוא – נוהג אף שלא בפני הבית. אך י"ל שמדובר רק כאשר המזבח קיים.
 והתוס' הקשו על פרש"י, ולפירושם לכולי עלמא אינם נוהגים לאחר שנחרב. אך עדיין צ"ע כשהמזבח קיים.

ג. האוכל מעשר שני בטומאה; בין שהאדם טמא והמעשר טהור, בין להפך – באזהרה ובמלקות (נפש כי תגע בו וטמאה עד הערב ולא יאכל מן הקדשים כי אם רחץ בשרו במים – הרי אזהרה לטומאת הגוף. לא תוכל לאכל בשערך מעשר... – מה שהתירתי לך לאכול בשערך, הטמא והטהור יחדו, אסרתי לך במעשר).

א. משמע ברמב"ם (מעש"ש ג,א) שמחוץ לירושלים אינו חייב משום טומאה. וע' חו"א.
 ב. יש אומרים שאין לוקים על הנאה בטומאה (ערמב"ם מעש"ש ג,א-ב ואבי עזרי שם; השגות הרמב"ן על ספר המצוות, שרש ה; צל"ח). ויש אומרים שלוקים (עפ"י פירוש הרא"ש למעש"ש ה,יב).

ד. אפשר לפדות מעשר שני לפני שנכנס המעשר לירושלים, ואפילו אינו רחוק אלא פסיעה אחת חוץ לחומה – פודהו (כי לא תוכל שאתו. רב אסי). וכן מעשר שנטמא והוא בירושלים – יש לו פדיון (כי לא תוכל שאתו ואין 'שאת' אלא אכילה. רבי אלעזר). אבל מעשר טהור בתוך החומה – אינו בר פדיה (ודין תורה הוא).

א. מעשר שנטמא והוא בירושלם, משמע שחייבים לפדותו, כדי לאכול דמיו בתורת מעשר (שו"ת הרשב"א ח"א רפט).

ב. מעות מעשר נפדים אף בירושלם (מעש"ש ג,ד; רמב"ם ח,ו).

ג. כתבו כמה פוסקים שבזמן הזה אין פודים מעשר טמא בירושלם, כי גם ללא טומאתו אי אפשר לאכלו. ואולם המנהג כדברי הרדב"ז שפודים (ע' מנחת שלמה ח"א סד; סז,טו; עא,טז).

ויש שדנו לאידך גיסא, לומר שאפילו טהור, כל שלמעשה אי אפשר לאכלו מצד הדין, כגון שאין הבית בנוי, או שנתערב באיסורי אכילה, אפשר לפדות בירושלם (ע' באורך במנחת שלמה שם. וע"ע זכר יצחק סי' עד ד"ה בעברי).

הנושא פירות מעשר והיה גופו חוץ לחומה ומשאו בפנים, או להפך – קלטוהו מחיצות ושוב אינו פודה

(כן שיטת רש"י ותוס'. אבל להרמב"ם, הוא בפנים ומשאו בחוץ – פודהו). הוא בפנים ואוחז משאו שמבחוץ בקנה ארוך – נסתפק רב פפא ועלה ב'תיקו'. ולרבינא (כ.) יש מקום לפשוט מהברייתא שדינו כאילו נכנס לפנים.

ה. האוכל מעשר חוץ לחומת ירושלים – לוקה. אמר רבי יוחנן: דוקא לאחר שראה פני החומה, אבל אם מעולם לא נכנס לירושלים – פטור (אבל אסור ללא פדיה משום 'עשה' דוצרת הכסף... תוס').
מעשר טמא; כתב החזו"א (חו"מ לקוטים כג), נראה שאין בו איסור לאו משום 'חוץ לחומה' אלא 'עשה' בלבד. וכן לוקה מכת מרדות. ויש שכתבו שאפילו איסור 'עשה' אין בו (אפיקי ים ד. והביא שכן דעת הרדב"ז והערוך לנר).

דף כ

- מז. א. מעשר שני שהיה בירושלים ויצא ממנה – האם ניתן לפדותו?
ב. פירות טבל שהיו בירושלים ויצאו, ואח"כ הפריש מהם מעשר שני – האם ניתן לפדות את המעשר או שמא חייבים להחזירו לירושלים ולאכול שם?
ג. פירות טבל שהיו בירושלים ויצאו – מה דינו של האוכל מעשר שני שלהם חוץ לירושלים?
א. מעשר שני שנכנס לירושלים ויצא – קלטוהו מחיצות מדרבנן (רבא) ושוב אין לפדותו אלא צריך להחזירו לירושלים ולאכול שם.
א. עבר ופדה בחוץ ואכלו מחוץ לעיר – אין לוקים עליו, שהרי מדין תורה הוא פדוי (מנחת חינוך תמב, ג).
ב. אין חילוק בין חילול הפירות על מעות או על פירות אחרים (חזו"א דמאי ג, 1).
ג. יש מי שכתב לחדש שמעשר של פירות שגדלו בירושלים, הואיל ולא חל עליהם מעולם דין פדיון, אפשר שמדין תורה קלטוהו מחיצות ואפילו יצא אין לו פדיון מדאורייתא (עפ"י צ"ח פסחים לו: וע' מנ"ח תעג, ד).
ד. משום קליטת מחיצות אסור להוציא המעשר מהעיר (עפ"י רמב"ם מעש"ש ב, ט; מנ"ח תעג, ד).
מעשר שנכנס לירושלים ונפלו מחיצותיה – ע' ב"מ נב-נג.

ב. פירות טבל שנכנסו לירושלים ויצאו; אמר רבי יוסי: אם לא נגמרה מלאכתם כשהיו בירושלים – מודים ב"ש וב"ה שניתן לפדות המעשר ולאכול בכל מקום. ואם נגמרה מלאכתם – בית שמאי אוסרים לפדותו, וצריך להחזירו לירושלים, ובית הלל מתירים [ואף אם ננקוט 'מתנות שלא הורמו כמי שהורמו', הואיל ומחיצה לקלוט מדרבנן, הם אמרו שבאופן זה אפשר לפדות. רבא].

וחכמים (ת"ק דמעשר שני ג, 1) חולקים על רבי יוסי וסוברים שמחלוקת ב"ש וב"ה בשלא נגמרה מלאכתן, אבל כשנגמרה – לדברי הכל אין להם פדיון ויאלו בירושלים. וכן פסק הרמב"ם.

ג. פירות טבל שעברו בירושלים, למאן דאמר 'מתנות שלא הורמו כמי שהורמו דמי' – הריזה כאילו היה המעשר בפנים ויצא, הלכך האוכלם בחוץ לוקה משום לא תוכל לאכל בשעריך. ולמאן דאמר 'לאו כמי שהורמו' – אינו לוקה.